

Sosiaalisen kuntoutuksen päivitetty toimintamalli

Pekka Karjalainen

Valtakunnalliset
sosku-kahvit

15.3.2024

Terveyden ja
hyvinvoinnin laitos

Sosiaalityön toimintamallien (THL) tutkimuksen ja pilotoinnin tausta

- Osa Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman ja sosiaalihuollon kehittämisohjelman toimeenpanon tukea
 - Jatkoa osallistavan sosiaalityön menetelmien pilotille (2021)
- Mallinnettavaksi valittiin kolme toimintamallia:
 - Etsivä työ
 - Sosiaalinen kuntoutus
 - Matalan kynnyksen sosiaalityö
- Pilotointi toteutuu ajalla 9/22 – 5/23
 - Mukana 14 hyvinvointialuetta ja 20 pilottia
- Pilotoinnin tavoitteet
 - Toimintamallien toteuttamiskelpoisuuden arviointi
 - Toimintamallien ohjelmateorian täsmentäminen
 - Hyvinvointialueiden vertaiskehittämisen tuki

Prosessin kuvaus

Osallistavan
sosiaalityön
menetelmien
pilottien
mallinnukset
2/2022

Asiantuntija-
haastattelut (n=3)
3/2022

Luonnokset
toimintamalleista
3/2022

Pilotointi hyvinvointialueilla ja
vertaiskehittämistapaamiset
6/2022-5/2023

Toimintamalli-
kuvaukset,
versio 1
5/2022

Hyvinvointialueiden
ryhmäkeskustelut ja
työpaja
4 ja 5/2022

Tutkimushaastattelut
4-6/2023

Hyvinvointialueiden ja
THL:n
käytäntötutkimusten
julkaisu
11/2023

Toimintamallikuvaukset,
versio 2
1/2024

Mikä on logiikkamalli?

- Edellytykset (resurssit ja toimintaympäristö)
 - Mahdolliset adaptaatiot
- Ydinelementit
- Mekanismit
- Seuraukset

Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli (THL)

Pekka Karjalainen, Eeva Luukko ja Heidi Muurinen

Ydinelementit	Mekanismit	Lyhyen aikavälin oletetut seuraukset	Pidemmän aikavälin oletetut seuraukset
<ul style="list-style-type: none">• Kuntoutuksellisten tarpeiden selvittäminen• Suunnitelmallisuus• Tehostettu yksilötyö	<ul style="list-style-type: none">• Huolellisesti tehty asiakassuunnitelma• Systemaattinen työote, joka perustuu henkilö-	<ul style="list-style-type: none">• Toimintaan sitoutuneilla asiakaskohtaiset tavoitteet on saavutettu• Sosiaalityön asiakkuudet	<ul style="list-style-type: none">• Työikäisten kuntoutuspalvelujen ammattilaisten monialainen yhteistyö on laajentunut ja vahvistunut

Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli

- Toimintamallia pilotoitiin 9 hyvinvointialueella, ja sitä pidettiin selkeänä ja toteuttamiskelpoisena
 - Osa alueista käynnisti kokonaan uutena toimintana, osa jatkokehitti olemassa olevaa
 - Kaikilla alueilla ei kuitenkaan saatu käyttöön kaikkia ydinelementtejä
- Ydinelementteihin ei tehty muutoksia – ne heijastelevat lakia ja käytäntöjä
- Edellytyksiä, kuten osaamista ja toimintamallin käyttöönoton edellyttämää tukea tarkennettiin
- Mekanismien ja seurausten muotoilua täsmennettiin, lisäksi täydennettiin kaksi uutta seurausta:
 - Sosiaalityön asiakkuudet ovat lyhentyneet
 - Asiakkaiden itseluottamus ja -tuntemus on lisääntynyt

Havainnot mekaniismeista

- Huolellisesti tehty asiakassuunnitelma tavoitteineen on vaikuttavan työn perusta. Asiakassuunnitelma toteuttaa suunnitelmallisuuden ydinelementtiä, mutta toimii parhaiten mekaniismeina.
- Systemaattinen työote, joka perustuu henkilökohtaisesti räätälöityyn tukeen ja ohjaukseen
- Tavoitteissa eteneminen edellyttää riittävän pitkää, useimmiten kuuden kuukauden jaksoa
- Ryhmätoiminnassa mukana olleita asiakkaita motivoi muutoksen hakeminen omaan tilanteeseen. Asiakkaat kertoivat esimerkiksi kokeneensa yksinäisyyttä ja toivoneensa löytävänsä ryhmistä ystäviä sekä tukea arjen- ja elämänhallintaan.
- Vertaistuen merkitys tunnistettiin ryhmien toimintaan liittyvänä mekaniismeina
- Monialainen yhteistyö on yksilötyössä satunnainen mekaniismi, ja se voi olla palvelujen tasolla myös tulos, mutta sen todentaminen vaatii vaikuttavuuden arviointia
- Eri mekaniismit toimivat eri asiakkailla, mutta luottamus nähtiin kaiken perustana ja muutosmotivaation synnyttäjänä. Näkyy erityisesti tehostetussa yksilötyössä.
- Kohtaamisen taidot, vuorovaikutustaidot, heikkojen signaalien tunnistaminen ja puheeksi ottamisen taidot on tunnistettu luottamuksen synnyttämisen kannalta merkityksellisiksi

Havainnot ja toteutuneista seurauksista

- Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin mukainen tuki on työmuotona lyhentänyt sosiaalityön asiakkuuksien kestoja ja tukenut asiakkaita pois sosiaalihuollon palveluista
- Huolellisesti tehty asiakassuunnitelma tavoitteineen on vaikuttavan työn perusta. Asiakassuunnitelma toteuttaa suunnitelmallisuuden ydinelementtiä, mutta se voidaan nähdä myös siihen liittyvänä mekanismina.
- Toimintaan sitoutuneet asiakkaat saavuttavat tavoitteet pääosin hyvin
- Sosiaalisen kuntoutuksen tehostettu yksilötyö ja ryhmätoiminta ovat lisänneet asiakkaiden itsetuottamusta ja -tuntemusta
- Osallisuus ja arjen sujuvuus ovat pilottialueiden kokemusten mukaan jossain määrin yleisiä tavoitteita, mutta ne konkretisoituivat asiakaskohtaisissa tavoitteissa
- Monilainen yhteistyö on laajentunut ja vahvistunut toimintamallin pilotoinnin myötä (esimerkiksi työparit, monialaiset tiimit, verkostot, palvelukokonaisuudet ja -ketjut)
- Mittarien hyödyntäminen ja asiakaspalautteen kerääminen ovat tukeneet sosiaalisen kuntoutuksen vaikuttavuuden arviointia

Johtopäätöksiä sosiaalisesta kuntoutuksesta (1/2)

- Pilottikokonaisuudessa sosiaalista kuntoutusta kehitettiin suunnitelmallisen aikuissosiaalityön jatkeeksi palveluna, joka mahdollistaa vaikuttamisen ongelmien juurisyihin ja jossa haetaan ratkaisuja kuntoutustarpeen pohjalta tavoitteellisesti
- Asiakastyötä tehneiden työntekijöiden, pilotointia tukeneiden asiantuntijoiden sekä asiakkaiden kokemus toimintamallista on ollut positiivinen. Asiakkaiden mukaan on tarjottu hyvällä tavalla erilaista palvelua kuin sosiaalityössä yleensä.
- Toimintamalli on puuttunut palanen lain tarkoittaman sosiaalisen kuntoutuksen palvelun ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittyvien ammatillisten käytäntöjen välillä
- Olennainen teema jatkotutkimukselle on, miten sosiaalinen kuntoutus eroaa suunnitelmallisesta sosiaalityöstä tai sosiaaliohjauksesta, joissa voidaan myös tehdä tehostettua yksilötyötä ja hyödyntää ryhmätoimintaa

Johtopäätöksiä sosiaalisesta kuntoutuksesta (2/2)

- Toimintamallin mukainen palvelu mahdollistaa jo nyt vaikuttavuuden arvioinnin ja vaikuttavuusmittarin hyödyntämisen. Jatkotutkimuksessa ja kehittämisessä keskeisin tehtävä on toimintamallin eri osien yhteisvaikutusten arvioiminen.
- Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin jatkokehittämisessä vaikuttavuuden arviointi on integroitava ydinelementtien mukaiseen toimintaan
- Toiminnan edellytysten ja ydinelementtien synnyttämien mekanismien vaikutuksia edelleen avaamalla ja vertailuasetelmaan perustuvalla huolellisella tutkimuksella päästään kiinni myös pidemmän aikavälin palvelujärjestelmätason seurauksiin
- Jatkoselvitystä tarvitaan vielä esimerkiksi siitä,
 - Kuinka tiivisti ja pitkään tehostetun yksilötyötä tulisi tarjota tai onko sillä merkitystä?
 - Onko erilaisten ja erimittaisten ryhmien välillä eroa – pitäisikö niistä tehdä oma mallinnus?
 - Onko yksilötyön ja ryhmätoiminnan yhdistäminen merkittävää?
- EuroHIS-8-elämänlaatumittarin kokeileminen piloteissa loi perustaa asiakaskohtaisten vaikutusten arvioinnille
- Käytäntötutkimuksen tieto ja pilottien tekemä työ on ollut askel kohti sosiaalisen kuntoutuksen tutkimusperustaista kehittämistä

Johtopäätöksiä kansallisesta pilotista

- Kuvausten avulla pystyttiin mallintamaan toimintamalleja kansallisesti
 - Kaikki toimintamallit ovat lakiin perustuvaa toimintaa, mutta ne ovat toteutuneet vaihtelevasti ja yhteinen ymmärrys on ollut puutteellista
 - Sisältökuvaukset ja osallistumisehdot olivat väljiä ja toimintamallit toteutuvat monin tavoin – tavoitteena oli täsmentää kuvauksia
- Kokemusten perusteella pystyttiin tekemään tarpeellisia tarkennuksia kuvausten sisältöön
 - Esimerkiksi oletettujen seurausten muotoilut eivät olleet riittävän täsmällisiä tai realistisesti saavutettavissa vain toimintamallin käytön myötä
 - Pyrkimys täsmällisyyteen ja mitattavuuteen tärkeää
- Jatkossa – miten tarkasti kannattaa kuvata ja miten voidaan mitata?
- Toimintamallien täsmällinen kuvaaminen logiikkamallin muotoon tuki yhteistä tiedonmuodostusta
 - Sisällön aiempaa tarkempi sanoittaminen ja kirjoittaminen taulukkoon helpotti keskustelua, kokemusten vaihtoa ja kuvauksen yhteistä muokkaamista
 - Käsitteiden eri merkitysten tunnistaminen (esim. kynnyksetön vs. matala kynnys taikka etsivä työ vs. jalkautuminen)
- Yhteistoiminnallinen käytäntötutkimus edellyttää tiivistä vuorovaikutusta tutkijoiden ja käytännön toimijoiden kesken ja molemminpuolista osaamisen laajentamista eli aikaa!

Lue lisää:

- Karjalainen, Pekka & Liukko, Eeva & Muurinen, Heidi & Tolonen, Satu-Mari (toim.) Käytäntötutkimuksia sosiaalityön toimintamalleista. Raportti 11/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

15.3.2024

Käytäntötutkimuksia sosiaalityön toimintamalleista

Pekka Karjalainen
Eeva Liukko
Heidi Muurinen
Satu-Mari Tolonen
(toim.)

Oppaat (THL) ja Innokylän kokonaisuudet

- [Sosiaalinen kuntoutuksen toimintamalli \(THL\) \(2024\)](#) (päivitetty sekä alkuperäinen versio)
- [Verksamhetsmodellen för social rehabilitering \(THL\) \(2024\)](#)
- [Osallisuutta ja toimintakykyä vahvistava aikuissosiaalityö – opas ammattilaisille](#) (2021)
- [Sosiaalityön toimintamallit \(THL\) Innokylässä](#)
- [Osallistavan sosiaalityön menetelmien pilotin \(Otso\) toimintamallit Innokylässä](#)

Kiitos!

pekka.karjalainen@thl.fi